

Wymagania edukacyjne niezbędne do otrzymania przez ucznia poszczególnych rocznych ocen klasyfikacyjnych na lekcjach wiedzy o społeczeństwie w klasie pierwszej (poziom rozszerzony)

Wymagania na oceny uwzględniają zapisy podstawy programowej z 2022 r. oraz zmiany z 2024 r., wynikające z uszczuplonej podstawy programowej. Szarym kolorem oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

Tematy	Zagadnienia	Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Ocena dobra Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Ocena bardzo dobra Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Ocena celująca Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
I. Człowiek i społeczeństwo						
1. Kim jest człowiek?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ badanie natury ludzkiej w ujęciu historycznym ▪ założenia głównych filozoficznych koncepcji człowieka: <ul style="list-style-type: none"> spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cieleśnej, dualizmu ▪ obszary filozoficznej refleksji o człowieku: <ul style="list-style-type: none"> - człowiek-jednostka, natura ludzka, - rozum i zmysły, - wolność woli, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podstawowe założenia głównych filozoficznych koncepcji dotyczących człowieka: <ul style="list-style-type: none"> spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cieleśnej, dualizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje podstawowe obszary filozoficznej refleksji o człowieku; ▪ analizuje proste teksty źródłowe dotyczące różnych filozoficznych koncepcji człowieka; ▪ prawidłowo postępuje się pojęciami: „rozum”, „zmysły”, „wolność woli”, „uczucia”, „emocje”, „poznanie” [w kontekście filozoficznej refleksji o człowieku]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje założenia głównych filozoficznych koncepcji człowieka: <ul style="list-style-type: none"> spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cieleśnej, dualizmu; ▪ wskazuje religijne i naukowe wątki w refleksji na temat natury ludzkiej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje, w ujęciu historycznym, rozwój refleksji i badań nad naturą człowieka; ▪ analizuje fragmenty tekstów filozoficznych dotyczących różnych wątków refleksji o człowieku. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje wybrane spory filozoficzne dotyczące natury ludzkiej; ▪ dokonuje krytycznej analizy filozoficznych koncepcji człowieka: <ul style="list-style-type: none"> spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cieleśnej, dualizmu.

	<ul style="list-style-type: none"> - uczucia i emocje, - wybieranie i decydowanie ▪ nauka [w tym filozofia] i religia wobec natury ludzkiej 					
2. Człowiek istotą społeczną	<ul style="list-style-type: none"> ▪ społeczny aspekt natury człowieka ▪ antyczne źródła myśli społecznej ▪ człowiek jako osoba ▪ osoba w filozofii chrześcijańskiej ▪ status społeczny i rola społeczna ▪ potrzeby człowieka ▪ formy życia społecznego ▪ grupy społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podstawowe aspekty postrzegania społecznej natury człowieka w kulturze europejskiej; ▪ wymienia podstawowe cechy osoby; ▪ w podaje przykłady ról społecznych, w tym tych, które sam odgrywa w życiu codziennym; ▪ rozpoznaje przykłady postaw i zachowań charakterystycznych dla wybranych ról społecznych [np. rodzica, ucznia]; ▪ rozpoznaje podstawowe rodzaje grup społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dostrzega wpływ chrześcijaństwa na postrzeganie natury człowieka w kulturze europejskiej; ▪ omawia konflikty wynikające z odgrywania różnych ról społecznych; ▪ podaje przykłady potrzeb człowieka; ▪ wymienia konsekwencje niezaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka; ▪ prawidłowo stosuje pojęcie „status społeczny”; ▪ wymienia podstawowe formy życia społecznego [grupa społeczna, zbiorowość, społeczność, społeczeństwo]; ▪ interpretuje proste teksty narracyjne poruszające zagadnienie społecznej natury człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje kulturowe, filozoficzne, psychologiczne i religijne uwarunkowania wpływające na postrzeganie społecznej natury człowieka; ▪ przedstawia, w jaki sposób jest definiowana osoba w filozofii antycznej i myśli chrześcijańskiej; ▪ wyjaśnia, jak działają mechanizmy decydujące o powstawaniu konfliktów ról społecznych; ▪ charakteryzuje uwarunkowania wpływające na status społeczny człowieka ▪ porównuje więzi łączące ludzi tworzących różne grupy społeczne; ▪ porównuje cechy różnych form życia społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ interpretuje złożone teksty źródłowe poruszające zagadnienie społecznej natury człowieka [w tym teksty filozoficzne]; ▪ dostrzega zmienność wymagań i kryteriów decydujących o definiowaniu ról społecznych w kulturze europejskiej; ▪ analizuje konsekwencje niezaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka z różnych perspektyw [np. jednostki i społeczeństwa, polityki i kultury]; ▪ dostrzega zmienność kryteriów definiujących status społeczny człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych koncepcji społecznej natury człowieka.

3. Dobro wspólne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ istota dobra wspólnego ▪ rozumienie dobra wspólnego w ramach różnych wspólnot ludzkich ▪ obowiązki jednostki względem wspólnoty ▪ obowiązki wobec wspólnoty w <i>Konstytucji RP</i> ▪ dobro wspólne w <i>Konstytucji RP</i> ▪ idea sprawiedliwości społecznej ▪ sprawiedliwość społeczna w <i>Konstytucji RP</i> ▪ tolerancja w życiu społecznym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje postawy i działania służące dobru wspólnemu; ▪ wymienia podstawowe obowiązki jednostki wobec wspólnoty w ramach kultury europejskiej; ▪ wymienia obowiązki wobec wspólnoty wynikające z <i>Konstytucji RP</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady dobra wspólnego uznawanego w różnych wspólnotach ludzkich; ▪ rozpoznaje przykłady postaw i działań zgodnych z ideą sprawiedliwości społecznej; ▪ rozpoznaje przykłady postaw i działań zgodnych z ideą sprawiedliwości społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, co oznacza idea dobra wspólnego; ▪ wyjaśnia, na czym polega zależność między ideą sprawiedliwości społecznej a ideą dobra wspólnego; ▪ uzasadnia, z różnych perspektyw, konieczność dbania o dobro wspólne; ▪ analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> regulujące w Polsce realizację idei dobra wspólnego i sprawiedliwości społecznej; ▪ tłumaczy, jak postawa tolerancji wpływa na funkcjonowanie wspólnoty. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje i ocenia różne sposoby definiowania i realizacji idei sprawiedliwości społecznej; ▪ charakteryzuje czynniki wpływające na rozumienie dobra wspólnego i stosunek do tej idei; ▪ analizuje złożone teksty źródłowe poświęcone idei dobra wspólnego [w tym teksty filozoficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy funkcjonowania idei dobra wspólnego w różnych okresach historycznych i w różnych kulturach.
4. Dobro jednostki a dobro wspólne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ poglądy dotyczące miejsca człowieka w świecie i jego roli w społeczeństwie [indywidualizm i kolektywizm] ▪ indywidualizm a egoizm ▪ społeczeństwo indywidualistyczne a społeczeństwo kolektywistyczne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje różnicę między koncepcją dobra wspólnego uwzględniającą dobro jednostek a koncepcją totalitarną odrzucającą dobro jednostek jako mniej istotne; ▪ wymienia podstawowe cechy indywidualizmu i kolektywizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje psychologiczne, społeczne i instytucjonalne aspekty indywidualizmu i kolektywizmu; ▪ podaje przykładowe przejawy zróżnicowania kulturowego świata w zakresie podejścia do roli jednostki [kultury indywidualistyczne i kultury 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje psychologiczne, społeczne i instytucjonalne aspekty indywidualizmu i kolektywizmu; ▪ przedstawia zróżnicowanie kulturowe świata w zakresie podejścia do roli jednostki [kultury indywidualistyczne i kultury 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje, w ujęciu historycznym, koncepcje indywidualistyczne i kolektywistyczne mające wpływ na funkcjonowanie współczesnych społeczeństw; ▪ porównuje i ocenia wartości i zasady obowiązujące w społeczeństwach indywidualistycznych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat dawnych i współczesnych społeczeństw funkcjonujących zgodnie z modelami indywidualistycznym lub kolektywistycznym.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kolektywizm w ustrojach totalitarnych ▪ zróżnicowane podejście do statusu jednostki w różnych regionach świata: kultury indywidualistyczne i kultury kolektywistyczne 		kolektywistyczne].	kolektywistyczne].	i kolektywistycznych.	
II. Społeczności i wspólnoty						
1. Rodzina	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rodzina i małżeństwo w <i>Konstytucji RP</i> ▪ rodzina jako miejsce budowania fundamentalnych relacji społecznych ▪ typy rodzin we współczesnym świecie ▪ funkcje rodziny ▪ pozycja rodziny we współczesnym społeczeństwie i państwie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia cechy rodziny jako grupy społecznej; ▪ wyjaśnia, jakie znaczenie ma rodzina w procesie budowania prawidłowych relacji społecznych; ▪ podaje przykłady praw i obowiązków poszczególnych członków rodziny, które wynikają z prawa polskiego i z tradycji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje funkcje rodziny i wskazuje przykłady ich realizacji; ▪ wymienia wynikające z <i>Konstytucji RP</i> normy prawne dotyczące rodziny i małżeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia typy rodzin występujące we współczesnej Europie i ich wpływ na kształtowanie relacji społecznych; ▪ analizuje testy normatywne i narracyjne oraz źródła statystyczne dotyczące roli, statusu i znaczenia rodziny w życiu społecznym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prezentuje jeden z nieeuropejskich modeli funkcjonowania rodziny we współczesnym świecie; ▪ analizuje sytuację rodziny we współczesnym państwie polskim, uwzględniając zagrożenia dla jej prawidłowego rozwoju oraz stojące przed nią szanse. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy różnych koncepcji funkcjonowania rodziny i ich wpływu na relacje społecznych; ▪ charakteryzuje uwarunkowania kulturowe, w których ukształtowały się poszczególne typy rodziny funkcjonujące we współczesnym świecie.
2. Wspólnoty religijne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ religia jako zjawisko społeczne ▪ cechy religijności we współczesnym społeczeństwie ▪ religie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne religie współczesnego świata; ▪ wymienia największe wspólnoty wyznaniowe w Polsce; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozróżnia pojęcia: „religia”, „religijność”, „wiarę”; ▪ wymienia formy organizacji religijnych; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje teksty normatywne, w tym przepisy <i>Konstytucji RP</i>, oraz teksty narracyjne i źródła statystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dostrzega ciągłość w identyfikacji religijnej społeczeństwa polskiego i społeczeństw zachodnich; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranych form religijności występujących we współczesnym

	<p>współczesnego świata</p> <ul style="list-style-type: none"> typy współczesnych organizacji religijnych organizacje religijne w Polsce problem laicyzacji we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę religii w społeczeństwie. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje religijność społeczeństwa polskiego i społeczeństw zachodnich; rozpoznaje podstawowe zjawiska związane z religijnością społeczeństw zachodnich [np. laicyzacja]. 	<p>dotyczące życia religijnego w Polsce;</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje formy religijności występujące w społeczeństwie polskim i społeczeństwach zachodnich; porównuje formy religijności występujące w społeczeństwie polskim i społeczeństwach zachodnich. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia przyczyny i skutki zmian dotyczących religijności, w tym identyfikacji religijnej, zachodzących w społeczeństwie polskim i społeczeństwach zachodnich. 	<p>społeczeństwie polskim albo wybranej wspólnoty wyznaniowej działającej w Polsce.</p>
3. Państwo	<ul style="list-style-type: none"> współczesna definicja państwa atributy państwa jako organizacji politycznej rodzaje władzy cechy władzy państwowej legitymizacja władzy państwowej teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska] 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia podstawowe cechy i atrybuty państwa [terytorialność, przymusowość, suwerenność zewnętrzną i wewnętrzną]; rozdziela i wymienia rodzaje władzy; wymienia podstawowe teorie dotyczące genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]; wymienia podstawowe funkcje państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje klasyczną definicję państwa [G. Jellinek]; wyjaśnia, co oznaczają trzy podstawowe atrybuty państwa: terytorialność, suwerenność, przymusowość; wskazuje specyficzne cechy władzy państwowej; wyjaśnia, czym jest legitymizacja władzy; rozpoznaje poszczególne typy legitymizacji władzy [według M. Webera]; omawia podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje władzę jako zjawisko społeczne; analizuje podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]; poddaje analizie i porównuje ze sobą różne typy legitymizacji władzy [według M. Webera]; wyjaśnia, na czym polega różnica między władzą państwową a władzą publiczną; pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje ze sobą podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]; analizuje i porównuje ze sobą różne definicje państwa [np. G. Jellinka, Arystotelesa, marksistowską]; uzasadnia konieczność istnienia państwa; buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej zagadnieniom związanym z teorią państwa, np. dotyczącej funkcji państwa 	<ul style="list-style-type: none"> opracowuje krytyczną analizę wybranej teorii genezy państwa [Arystotelesa, teistycznej, umowy społecznej, podboju, marksistowskiej]; organizuje debatę na temat funkcji państwa we współczesnym świecie i bierze w niej aktywny udział.

			<p>podboju, marksistowską].</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady realizacji poszczególnych funkcji państwa. 	<p>normatywne] informacje dotyczące państwa.</p>	<p>we współczesnym świecie.</p>	
<p>4. Obywatelstwo</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ istota instytucji prawnej obywatelstwa ▪ zasady nabywania obywatelstwa w Polsce ▪ prawa i obowiązki obywatela polskiego ▪ utrata obywatelstwa polskiego ▪ bezpieczeństwa podwójne obywatelstwo 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady praw i obowiązków obywatela Polski; ▪ wyjaśnia znaczenie podstawowych pojęć związanych z nabyciem obywatelstwa [„prawo ziemi”, „prawo krwi”]; ▪ wskazuje podstawową formę nabycia obywatelstwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tłumaczy, czym jest obywatelstwo; ▪ wyjaśnia znaczenie podstawowych pojęć związanych z nabyciem obywatelstwa [„naturalizacja”, „repatriacja”]; ▪ tłumaczy, jakie jest znaczenie terminu „bezpieczeństwo”; ▪ wyjaśnia, w jaki sposób można nabyć obywatelstwo polskie; ▪ wyjaśnia kwestię posiadania obywatelstwa kilku państw z uwzględnieniem przepisów prawa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje i porównuje ze sobą różne sposoby nabycia obywatelstwa polskiego; ▪ wyjaśnia, w jaki sposób i w jakich okolicznościach można utracić obywatelstwo, w tym obywatelstwo polskie; ▪ przedstawia konsekwencje nieposiadania obywatelstwa; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne, teksty normatywne] informacje dotyczące instytucji obywatelstwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia, w jaki sposób instytucja obywatelstwa funkcjonowała w różnych okresach historycznych; ▪ omawia zasadę wyłączności obywatelstwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące sposobów nabycia obywatelstwa, możliwości posiadania obywatelstwa dwóch lub więcej państw oraz sytuacji bezpieczeństwa.
<p>5. Naród</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ definicja pojęcia „naród” ▪ polityczna koncepcja narodu ▪ etniczno-kulturowa koncepcja narodu ▪ istota tożsamości narodowej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje cechy narodu definiowanego w ramach koncepcji politycznej oraz koncepcji etniczno-kulturowej; ▪ wskazuje przykłady czynników narodotwórczych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje czynniki narodotwórcze oraz czynniki sprzyjające kształtowaniu się tożsamości narodowej; ▪ wymienia podstawowe koncepcje dotyczące kształtowania się narodów; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „tożsamość narodowa”; ▪ przedstawia problemy związane z procesem kształtowania i utrwalania tożsamości narodowej; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje spory dotyczące definiowania pojęcia „naród”; ▪ analizuje charakter współczesnej polskiej tożsamości narodowej; ▪ porównuje na wybranych przykładach odmienne drogi 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje na wybranych przykładach współczesne problemy polityczne wynikające z procesu kształtowania się narodów; ▪ analizuje problemy wynikające z wielowarstwowej

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ formy tożsamości narodowej ▪ współcześni Polacy wobec kwestii tożsamości narodowej ▪ czynniki narodotwórcze ▪ czynniki decydujące o zachowaniu, zmianie lub utracie tożsamości narodowej 	<p>oraz czynników sprzyjających kształtowaniu się tożsamości narodowej;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ określa własną tożsamość narodową. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje główne typy postaw jednostki wobec własnej narodowości. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące narodu. 	<p>kształtowania się współczesnych narodów.</p>	<p>tożsamości narodowej współczesnych społeczeństw europejskich.</p>
<p>6. Polityka narodowościowa</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zróżnicowanie etniczne ▪ naród a grupa etniczna ▪ rodzaje grup etnicznych we współczesnym świecie [autochtoni, mniejszość etniczna, mniejszość narodowa, imigranci, grupy etnograficzne] ▪ akulturacja i asymilacja grup mniejszościowych, w tym migranckich, we współczesnym świecie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje podstawowe rodzaje grup etnicznych funkcjonujących we współczesnym świecie; ▪ wymienia etapy i formy przystosowania się migrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć „asymilacja” i „akulturacja”; ▪ charakteryzuje wybraną formę przystosowania się migrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym; ▪ omawia podstawowe modele polityki państwa w stosunku do grup mniejszościowych, w tym migranckich. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje różne formy przystosowania się imigrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja]; ▪ porównuje wybrane modele polityki narodowościowej realizowane przez współczesne państwa; ▪ charakteryzuje wpływ polityki państwa na przebieg procesów akulturacji i asymilacji grup mniejszościowych; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje i ocenia politykę państwa polskiego w stosunku do grup mniejszościowych, w tym migranckich; ▪ porównuje różne systemy ochrony grup mniejszościowych we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy polityki wybranych państw w stosunku do grup mniejszościowych, w tym migranckich; ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące systemów prawnej ochrony grup mniejszościowych funkcjonujących w wybranych państwach świata.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ systemy ochrony grup mniejszościowych we współczesnym świecie ▪ modele polityki narodowościowej we współczesnym świecie i konsekwencje ich realizacji ▪ formy przystosowania się imigrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja] 			normatywne] informacje dotyczące polityki narodowościowej.		
7. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zmiany w strukturze narodowościowej społeczeństwa polskiego po 1939 r. oraz ich kulturowe, polityczne i społeczne konsekwencje ▪ mniejszości narodowe, etniczne i grupa posługująca się językiem 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje podstawowe zmiany, jakie zaszły w strukturze narodowościowej Polski po 1939 r.; ▪ wymienia mniejszości narodowe i etniczne, które zostały prawnie uznane w Polsce; ▪ podaje podstawowe prawa przysługujące grupom mniejszościowym w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady kulturowych, politycznych i społecznych konsekwencji wynikających ze zmian w strukturze narodowościowej polskiego społeczeństwa po 1939 r.; ▪ wyjaśnia, jakie są prawne podstawy uznania danej grupy mniejszościowej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia różnice między mniejszością narodową a mniejszością etniczną w świetle polskiego prawa; ▪ charakteryzuje mniejszości narodowe i etniczne w Polsce [demografia; rozmieszczenie terytorialne; dziedzictwo, tradycja, historia; formy aktywności politycznej, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje różnice między socjologiczną a prawną definicją grup mniejszościowych w Polsce; ▪ analizuje problemy wynikające z przyjętych w Polsce regulacji prawnych dotyczących grup mniejszościowych [np. problem statusu prawnego Ślązaków]; ▪ uzasadnia konieczność ochrony praw 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat stanu przestrzegania praw mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce; ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat najwybitniejszych przedstawicieli mniejszości narodowych, którzy wnieśli duży wkład w kulturę polską;

	<p>regionalnym we współczesnej Polsce – cechy charakterystyczne, kultura, tradycje, liczebność, rozmieszczenie geograficzne, formy aktywności</p> <ul style="list-style-type: none"> regulacje prawne określające status grup mniejszościowych w Polsce polityka państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz grupy posługującej się językiem regionalnym wybitni przedstawiciele mniejszości narodowych i ich wkład w polską kulturę 		<p>za mniejszość narodową lub etniczną;</p> <ul style="list-style-type: none"> określa status prawny ludności kaszubskiej; charakteryzuje wybrane grupy mniejszościowe w Polsce [rozmieszczenie terytorialne, dziedzictwo kulturowe]; wymienia najwybitniejszych przedstawicieli mniejszości narodowych, którzy wnieśli znaczący wkład w kulturę polską. 	<p>kulturowej i ekonomicznej];</p> <ul style="list-style-type: none"> pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące grup mniejszościowych funkcjonujących w Polsce. 	<p>mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce.</p>	<ul style="list-style-type: none"> przygotowuje debatę na temat ochrony praw mniejszości narodowych we współczesnych państwach demokratycznych i bierze w niej aktywny udział; podejmuje działania na rzecz rozpropagowania wiedzy na temat mniejszości narodowych i etnicznych żyjących w Polsce, np. przygotowuje publikację do zamieszczenia na stronie internetowej szkoły.
III. Funkcjonowanie społeczeństwa						
1. Rodzaje społeczeństw	<ul style="list-style-type: none"> pojęcia: „społeczeństwo”, „zmiana społeczna”, „rozwój 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje podstawowe typy społeczeństw; wymienia podstawowe cechy różnych typów społeczeństw; 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy społeczeństwa przemysłowego; podaje cechy współczesnego 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje różne typy społeczeństw; omawia i analizuje cechy współczesnego społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, prezentuje i analizuje informacje na temat wybranych współczesnych społeczeństw zbieracko- 	<ul style="list-style-type: none"> przygotowuje debatę na temat szans, zagrożeń i wyzwań stojących przed współczesnymi społeczeństwami

	<p>społeczny”, „postęp społeczny”</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ cechy społeczeństw: zbieracko-łowieckiego, nomadycznego i rolniczego ▪ współczesne społeczności łąwieckie, nomadyczne i rolnicze ▪ wiejska społeczność tradycyjna – dawniej i współcześnie ▪ cechy społeczeństw przemysłowego i przemysłowego ▪ cechy współczesnych społeczeństw 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje cechy tradycyjnej społeczności wiejskiej; ▪ rozpoznaje cechy współczesnego społeczeństwa przemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe]. 	<p>społeczeństwa przemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe];</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia zjawiska i czynniki cywilizacyjne decydujące o cechach współczesnego społeczeństwa przemysłowego; ▪ podaje przykłady wybranych współczesnych społeczeństw zbieracko-łowieckich, nomadycznych, rolniczych. 	<p>przemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe];</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia szanse, zagrożenia i wyzwania stojące przed współczesnym społeczeństwem przemysłowym; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące wybranych aspektów życia społecznego. 	<p>-łowieckich, nomadycznych, rolniczych.</p>	<p>przemysłowymi, a także bierze aktywny udział w dyskusji.</p>
2. Socjalizacja	<ul style="list-style-type: none"> ▪ istota i cechy procesu socjalizacji ▪ instytucje socjalizacji ▪ modele socjalizacji w różnych grupach wiekowych ▪ socjalizacja pierwotna i wtórna ▪ zjawisko socjalizacji odwróconej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podstawowe aspekty procesu socjalizacji; ▪ rozpoznaje przykłady sytuacji i działań sprzyjających procesowi socjalizacji; ▪ wskazuje przykładowe mechanizmy i instytucje wpływające na przebieg procesu socjalizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie stwierdzenia: „Człowiek jest istotą społeczną”; ▪ odróżnia socjalizację pierwotną od socjalizacji wtórnej; ▪ wymienia grupy społeczne, mechanizmy i instytucje wpływające na przebieg socjalizacji pierwotnej i wtórnej; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie procesu socjalizacji dla prawidłowego funkcjonowania człowieka w społeczeństwie; ▪ porównuje socjalizację pierwotną i socjalizację wtórną; ▪ omawia rolę rodziny w procesie socjalizacji; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia przebieg procesu socjalizacji w poszczególnych fazach rozwoju dziecka; ▪ wymienia zjawiska cywilizacyjne wpływające na proces socjalizacji we współczesnym społeczeństwie polskim/europejskim; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia i analizuje problemy, z którymi boryka się jednostka w procesie socjalizacji w społeczeństwie nowoczesnym, wynikające z uwarunkowań osobistych, a także m.in. ze: - zmieniającej się roli rodziny,

	<ul style="list-style-type: none"> resocjalizacja 		<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie pojęcia „resocjalizacja”. 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> odnoszące się do procesu socjalizacji pierwotnej; wyjaśnia – na wybranych przykładach – na czym polega socjalizacja odwrócona, oraz wskazuje przyczyny tego zjawiska; przedstawia grupy społeczne, instytucje i mechanizmy wpływające na przebieg procesu socjalizacji; pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesu socjalizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje przebieg procesu socjalizacji w społeczeństwach różnego typu, np. w społeczeństwach tradycyjnym i przemysłowym. 	<ul style="list-style-type: none"> - zmian zachodzących w sposobie funkcjonowania grup rówieśniczych, - wzrostu anonimowości i zwiększonej mobilności poziomej.
3. Kapitał społeczny	<ul style="list-style-type: none"> elementy tworzące kapitał społeczny kapitał ludzki a kapitał społeczny rodzaje kapitału społecznego funkcje kapitału społecznego zaufanie a kapitał społeczny znaczenie kapitału społecznego 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia elementy tworzące kapitał społeczny; wymienia czynniki sprzyjające budowaniu kapitału społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> określa, jakie jest znaczenie kapitału społecznego dla prawidłowego funkcjonowania państwa i społeczeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje różne rodzaje kapitału społecznego; wymienia funkcje kapitału społecznego; określa, jakie jest znaczenie zaufania jako czynnika kształtującego kapitał społeczny; pozyskuje z różnych źródeł [źródła 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje zakres znaczeniowy pojęć „kapitał społeczny” i „kapitał ludzki”; rozważa, jaki jest poziom kapitału społecznego we współczesnym społeczeństwie polskim. 	<ul style="list-style-type: none"> przygotowuje debatę poświęconą np. roli kapitału społecznego w społecznoścach przemysłowych, a także bierze aktywny udział w dyskusji na wybrany temat.

	dla rozwoju państwa i społeczeństwa			statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące kapitału społecznego.		
4. Struktura społeczna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: „struktura społeczna”, „ruchliwość społeczna”, „warstwa społeczna” i „klasa społeczna” ▪ uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje przykłady ruchliwości pionowej i poziomej; ▪ wskazuje przykłady degradacji i awansu społecznego; ▪ wymienia podstawowe kryteria różnicujące ludzi w społeczeństwie i określające ich pozycję społeczną. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia przyczyny i konsekwencje ruchliwości pionowej i poziomej we współczesnym świecie, w tym w Polsce; ▪ wymienia podstawowe kryteria stratyfikacji społecznej; ▪ odróżnia warstwę społeczną od klasy społecznej; ▪ wyjaśnia pojęcie: „stratyfikacja społeczna”. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje zakres znaczeniowy pojęć „warstwa społeczna” i „klasa społeczna”; ▪ określa, jakie mogą być przyczyny degradacji i awansu społecznego; ▪ omawia różnicę między otwartym a zamkniętym modelem stratyfikacji społecznej; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące struktury społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje poglądy Karola Marksa i Maxa Webera dotyczące stratyfikacji; ▪ wyjaśnia, jakie jest społeczne znaczenie klasy średniej; ▪ przedstawia zależności zachodzące między współczesnymi zjawiskami cywilizacyjnymi a zmianami w strukturze społeczeństw zachodnich, w tym w strukturze społeczeństwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat struktury wybranego społeczeństwa zachodniego, w tym te dotyczące charakteru i dynamiki zachodzących w nim zmian.
5. Przemiany społeczne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> ▪ struktura społeczna w Polsce przed 1989 r. ▪ istota transformacji ustrojowej w Polsce ▪ znaczenie pojęć: „adaptacja 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje podstawowe cechy struktury społecznej w Polsce przed 1989 r. ▪ wymienia podstawowe cechy struktury warstwowej współczesnego 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady degradacji społecznej i awansu społecznego, do których doszło w efekcie przemian w Polsce po 1989 r. ▪ wymienia czynniki wpływające na ruchliwość pionową 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polegała istota transformacji ustrojowej, która dokonana się w Polsce po 1989 r.; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „degradacja społeczna”; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje zjawisko dyferencjacji inteligencji polskiej po 1989 r.; ▪ ocenia proces transformacji społecznej w Polsce po 1989 r. oraz omawia jego wpływ na funkcjonowanie współczesnego 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące np.: <ul style="list-style-type: none"> - wybranych aspektów przemian społecznych w Polsce po 1989 r.; - procesu przystosowania się społeczeństwa do zmiany systemowej

	<p>społeczna”, „degradacja społeczna”</p> <ul style="list-style-type: none"> modele adaptacji klas społecznych do zmian społeczno-gospodarczych w Polsce przyczyny degradacji i awansu osób z poszczególnych klas społecznych w Polsce po 1989 r. struktura warstwowa współczesnego społeczeństwa polskiego 	<p>społeczeństwa polskiego;</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia różne postawy Polaków wobec transformacji ustrojowej w kraju. 	<p>w społeczeństwie polskim po 1989 r.;</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzują postawę przedstawicieli społeczeństw postkomunistycznych, którzy są określane jako <i>homo sovieticus</i>; wyjaśnia znaczenie pojęcia „adaptacja społeczna”; przedstawia podstawowe modele adaptacji społecznej do społeczno-ekonomicznych przemian w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje strukturę społeczną w Polsce przed 1989 r. ze strukturą współczesnego społeczeństwa polskiego; pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące przemian społecznych w Polsce po 1989 r. 	<p>społeczeństwa polskiego;</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polegają dylematy badawcze przy sporządzaniu charakterystyki struktury warstwowej współczesnego społeczeństwa polskiego. 	<p>w wybranym państwie postkomunistycznym, innym niż Polska;</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje strukturę współczesnego społeczeństwa polskiego ze strukturą wybranych społeczeństw zachodnich.
6. Nierówności społeczne	<ul style="list-style-type: none"> nierówności społeczne we współczesnym świecie, w tym w Rzeczypospolitej Polskiej – rodzaje, przyczyny, przejawy, skala problemu poziom nierówności dochodowych – wskaźnik Giniego nierówność społeczna 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady nierówności we współczesnych społeczeństwach; przedstawia przykłady konfliktów społeczno-ekonomicznych na świecie, w tym w Polsce; wyказuje związek między nierównościami społecznymi a nierównościami szans życiowych. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia skalę wybranych nierówności społecznych we współczesnych społeczeństwach, w tym w społeczeństwie polskim, oraz wskazuje ich przyczyny; wymienia kryteria, według których można rozpatrywać nierówności społeczne; charakteryzuje wybrany konflikt społeczno- 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i innych państwach europejskich; wyjaśnia znaczenie pojęcia „społeczeństwo bezklasowe”; analizuje wyniki pomiaru poziomu nierówności w społeczeństwie, wyrażone za pomocą wskaźnika Giniego; pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje wybrane konflikty społeczno-ekonomiczne [przyczyny, przejawy, skutki]; buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat pozytywnych i negatywnych aspektów nierówności społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące np. przyczyn, konsekwencji i różnorodnych aspektów nierówności społecznych w wybranych regionach lub państwach świata; przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię społeczną na rzecz zmniejszenia nierówności społecznych;

	<ul style="list-style-type: none"> a nierówność szans życiowych metody i instrumenty ograniczania nierówności społecznych przyczyny i skutki społeczno-ekonomicznych konfliktów we współczesnym świecie 		-ekonomiczny [przyczyny, przejawy, skutki].	i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące nierówności społecznych we współczesnym świecie.		<ul style="list-style-type: none"> przygotowuje debatę dotyczącą nierówności społecznych we współczesnym świecie oraz uczestniczy w dyskusji na wskazany temat.
7. Problemy społeczne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> przyczyny, przejawy i skutki wykluczenia społecznego problemy życia społecznego we współczesnej Rzeczypospolitej Polskiej polityka społeczna państwa polskiego – priorytety, sposoby rozwiązywania problemów, instytucje udzielające pomocy społecznej system ubezpieczeń społecznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje typowe przejawy i formy wykluczenia społecznego; identyfikuje grupy społeczne, których przedstawiciele są szczególnie narażeni na wykluczenie; rozpoznaje przejawy bezrobocia, przemocy, ubóstwa, uzależnienia; podaje główne przyczyny i skutki bezrobocia i ubóstwa; wymienia przyczyny i skutki bezrobocia wśród osób młodych. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega zjawisko wykluczenia społecznego; wymienia typowe przejawy i formy wykluczenia społecznego; wskazuje podmioty – organy władzy, instytucje państwowe i organizacje pozarządowe – zobowiązane do prowadzenia walki z wykluczeniem społecznym; wymienia instrumenty aktywnej polityki społecznej; podaje główne zadania systemu ubezpieczeń społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przyczyny i skutki wykluczenia społecznego; omawia zjawiska bezrobocia i ubóstwa w Polsce po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki]; pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące problemów społecznych we współczesnej Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia i ocenia instrumenty aktywnej polityki społecznej prowadzonej w państwie polskim; omawia funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię społeczną na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, w tym bezrobociu i ubóstwu; odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranego problemu społecznego we współczesnej Polsce; dokonuje krytycznej analizy wybranych działań podejmowanych w celu ograniczenia lub eliminacji wykluczenia społecznego; krytycznie analizuje funkcjonowanie systemu

						ubezpieczeń społecznych w Polsce.
IV. Procesy demograficzne						
1. Migracje we współczesnym świecie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: „migracja”, „imigracja”, „emigracja”, „repatriacja” ▪ przyczyny ruchów migracyjnych we współczesnym świecie i ich główne kierunki, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji migracyjnej w Europie ▪ bariery migracyjne ▪ zasady polityki państwa polskiego wobec migrantów 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polega zjawisko migracji; ▪ podaje główne przyczyny i skutki migracji we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prawidłowo posługuje się pojęciami: „migracja”, „emigracja”, „imigracja”, „repatriacja”; ▪ wskazuje szanse i zagrożenia wynikające ze zjawiska migracji; ▪ wymienia główne przyczyny i przejawy kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć „uchodźca” i „deportacja”; ▪ charakteryzuje główne grupy migrantów we współczesnej Polsce, w tym grupę uchodźców; ▪ analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> regulujące sytuację migrantów, w tym uchodźców. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje główne szlaki migracyjne na świecie; ▪ wyjaśnia wpływ kryzysu klimatycznego i konfliktów politycznych na zjawisko migracji we współczesnym świecie; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące współczesnych migracji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji dotyczącej migracji [na temat np. kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie; postaw społeczeństwa polskiego wobec migrantów, w tym uchodźców; polityki państwa polskiego wobec kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje debatę dotyczącą wybranego aspektu migracji we współczesnym świecie, a także aktywnie bierze udział w dyskusji na wskazany temat.
2. Migracje na ziemiach polskich	<ul style="list-style-type: none"> ▪ migracje Polaków w ujęciu historycznym – od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r. ▪ przemieszczenia 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje główne przyczyny emigracji z ziem polskich: <ul style="list-style-type: none"> - od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r., - na przełomie XX 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje główne cechy emigracji z ziem polskich: <ul style="list-style-type: none"> - od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r., - na przełomie XX 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uzasadnia konieczność podejmowanej współcześnie repatriacji ludności pochodzenia polskiego; ▪ wymienia formy wsparcia dla 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje zjawisko emigracji z Polski po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki, szanse i zagrożenia]; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranego aspektu migracji Polaków w XX i XXI w.

	<p>ludności na ziemiach polskich na przełomie XX i XXI w.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ proces repatriacji Polaków w XX i XXI w. ▪ repatriacja a wysiedlenie migracje wewnętrzne we współczesnej Polsce 	<p>i XXI w.;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne zasady repatriacji Polaków w XX i XXI w. 	<p>i XXI w.;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje repatriację i wysiedlenie; ▪ analizuje wybrane przepisy <i>Ustawy o repatriacji</i>; ▪ przedstawia geograficzny zasięg współczesnego procesu repatriacji ludności pochodzenia polskiego. 	<p>repatriantów realizowane przez państwo polskie;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące migracji Polaków [w ujęciu zarówno historycznym, jak i współczesnym]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje analizy zjawiska migracji wewnętrznych w Polsce po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki, szanse i zagrożenia]. 	
3. Polacy za granicą	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: „diaspora”, „Polonia” ▪ główne skupiska Polaków na świecie w XXI w. – liczebność, zlokalizowanie, przyczyny migracji do danych państw docelowych ▪ wkład emigracji w polskie życie narodowe w XX i XXI w. ▪ Karta Polaka i przykłady jej praktycznego zastosowania 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia największe skupiska Polaków na świecie w XXI w.; ▪ wymienia formy aktywności diaspor polskiej, w tym te mające na celu zachowanie polskiej tożsamości narodowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć „diaspora” i „Polonia”; ▪ podaje przykłady praw przysługujących ludności pochodzenia polskiego i wynikających z <i>Ustawy o Karcie Polaka</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa liczebność i rozmieszczenie współczesnej diaspor polskiej; ▪ charakteryzuje różne formy aktywności emigracji polskiej, szczególnie te mające na celu zachowanie polskiej tożsamości narodowej; ▪ wymienia wybitnych reprezentantów polskiej emigracji, których działalność znacząco wzbogaciła polskie życie narodowe w XX i XXI w.; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące sytuacji 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje przepisy <i>Ustawy o Karcie Polaka</i> oraz <i>Ustawy o repatriacji</i>; ▪ ocenia politykę państwa polskiego wobec emigracji polskiej; ▪ przedstawia sylwetki i osiągnięcia wybitnych reprezentantów polskiej emigracji, których działalność znacząco wzbogaciła polskie życie narodowe w XX i XXI w.. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię informacyjną mającą na celu rozpowszechnienie wiedzy na temat osiągnięć Polaków żyjących poza granicami Rzeczypospolitej [naukowców, polityków, artystów], np. opracowuje publikację do zamieszczenia na stronie internetowej szkoły.

				Polaków za granicą państwa polskiego.		
4. Procesy demograficzne na świecie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: „przyrost naturalny”, „stagnacja demograficzna”, „eksplozja demograficzna”, „wyż demograficzny”, „regres demograficzny” ▪ czynniki wpływające na rozwój demograficzny społeczeństw ▪ globalne tendencje demograficzne ▪ sytuacja demograficzna w Europie ▪ regres demograficzny i wyż demograficzny: przyczyny, przejawy, skutki 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia czynniki wpływające na rozwój demograficzny współczesnych społeczeństw; ▪ wskazuje przykładowe skutki wyżu i regresu demograficznego; ▪ określa, na których kontynentach w ostatnich 30 latach odnotowano stagnację demograficzną, a na których – wzrost demograficzny. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prawidłowo stosuje pojęcia „przyrost naturalny”, „stagnacja demograficzna”, „eksplozja demograficzna”, „wyż demograficzny”, „regres demograficzny”; ▪ wymienia przyczyny i skutki wyżu demograficznego oraz regresu demograficznego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć „eksplozja demograficzna” i „regres demograficzny”; ▪ przedstawia przyczyny i skutki eksplozji demograficznej oraz regresu demograficznego we współczesnych społeczeństwach; ▪ charakteryzuje [w ujęciu globalnym] współczesne tendencje demograficzne; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesów demograficznych przebiegających we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje i ocenia sytuację demograficzną w wybranych państwach świata; ▪ analizuje na wybranych przykładach polityki pronatalistyczną i antynatalistyczną prowadzone przez współczesne państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranego aspektu procesów demograficznych we współczesnym świecie.
5. Tendencje demograficzne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: „niż demograficzny”, „wyż demograficzny”, „depopulacja”, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prawidłowo stosuje pojęcia „niż demograficzny” i „wyż demograficzny”; ▪ wymienia podstawowe procesy demograficzne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, jak wzrost demograficzny wpływa na perspektywy rozwojowe państwa polskiego; ▪ podaje przykłady działań 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć: „niż demograficzny”, „wyż demograficzny”, „depopulacja”, „współczynnik 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje zjawiska wyżu demograficznego i niżu demograficznego w Polsce w drugiej połowie XX w. oraz w XXI w. [przyczyny, skutki]; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat: - wybranych aspektów procesów demograficznych

	<p>„współczynnik dzietności”, „suburbanizacja”</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie wzrostu demograficznego dla perspektyw rozwojowych państwa ▪ sytuacja demograficzna we współczesnej Polsce ▪ polityka państwa polskiego mająca na celu przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym 	<p>przebiegające we współczesnej Polsce;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polega zjawisko starzenia się społeczeństwa, oraz przedstawia jego konsekwencje. 	<p>podejmowanych przez państwo polskie w celu ograniczenia niekorzystnych trendów demograficznych.</p>	<p>dzietności”, „suburbanizacja”;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia przyczyny starzenia się społeczeństwa; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesów demograficznych przebiegających we współczesnej Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje sytuację demograficzną w Polsce i wybranych państwach świata; ▪ ocenia politykę państwa polskiego wobec niekorzystnych trendów demograficznych. 	<p>we współczesnej Polsce;</p> <p>- działań podejmowanych przez państwo w celu ograniczenia niekorzystnych trendów demograficznych.</p>
--	---	---	--	---	--	---

1. Nauczyciele na początku września w danym roku szkolnym informują uczniów o wymaganiach edukacyjnych niezbędnych do otrzymania przez nich poszczególnych rocznych ocen klasyfikacyjnych.
2. W ocenianiu bieżącym obowiązują następujące kryteria przeliczenia wyniku procentowego na stopnie.

%	ocena
0 - < 30	niedostateczny (1)
30 – < 50	dopuszczający (2)
50 - < 75	dostateczny (3)

75 - < 90	dobry (4)
90 - < 99	bardzo dobry (5)
99 - < 100	celujący (6)

3. Oceny bieżące ustalane są w skali wagowej od 1 do 4.

4. Sposoby sprawdzania osiągnięć edukacyjnych ucznia:

- prace klasowe (waga- 4),
- sprawdziany (waga- 3),
- kartkówki zapowiedziane i niezapowiedziane (waga- 1- 2),
- wypracowania (waga- 2),
- referaty (waga- 2),
- prezentacje (waga- 1- 2),
- projekty (waga- 3),
- zadania domowe (waga- 1),
- odpowiedzi ustne (waga- 1- 2),
- praca z tekstem źródłowym (waga- 1),
- prasówka (waga- 2).

5. Jeżeli uczeń nie spełnia wymagań edukacyjnych na ocenę dopuszczającą, nauczyciel przedmiotu informuje o tym ucznia oraz jego rodziców przez dziennik elektroniczny nie później niż ostatniego dnia pierwszego semestru.

6. Jeżeli frekwencja ucznia na danym przedmiocie w pierwszym semestrze nie przekroczyła 50% lub uczeń nie uzyskał ocen z wymaganych form sprawdzania wiedzy i umiejętności, nauczyciel przedmiotu informuje o tym ucznia oraz jego rodziców przez dziennik elektroniczny nie później niż ostatniego dnia pierwszego semestru.
7. Ocenę roczną ustala nauczyciel na podstawie stopnia realizacji wymagań edukacyjnych, uwzględniając średnią ważoną ocen bieżących, w zależności od tego, do którego przedziału należy ta średnia:

średnia ważona	ocena roczna
5,55 – 6	celujący
4,60 -5,54	bardzo dobry
3,65 – 4,59	dobry
2,70 – 3,64	dostateczny
2,00 – 2,69	dopuszczający
1 – 1,99	niedostateczny

8. Przewiduje się stosowanie skrótu „nb”, który informuje o nieobecności ucznia na zaliczeniu, lub „bp”, jeżeli uczeń nie oddał pracy w wyznaczonym terminie.
9. Uczeń nieobecny na pracy klasowej, sprawdzianie lub zapowiedzianej kartkówce, jest zobowiązany niezwłocznie po powrocie do szkoły ustalić z nauczycielem termin sprawdzenia wiedzy. Jeśli nie zgłosi się w ustalonym terminie, to pisze zaległą pracę na najbliższej lekcji danego przedmiotu.
10. Kartkówki obejmują tematykę związaną z bieżącym materiałem (tj. z trzech ostatnich jednostek lekcyjnych) mogą odbywać się w formie ustnej i pisemnej bez zapowiedzi.
11. Uczeń ma możliwość korzystania z następujących przywilejów:

- a) „szczęśliwego numerka” zwalniającego z odpowiedzi ustnej i pisemnej, z wyjątkiem zapowiedzianych form sprawdzania wiedzy,
- b) „n-ki” usprawiedliwiającej brak przygotowania na lekcji przysługującej w licznie jedna na semestr.

12. Uczeń ma możliwość poprawy oceny wyłącznie z pracy klasowej i sprawdzianu. Termin poprawy uzgadnia z nauczycielem przedmiotu.

13. Prace pisemne po ocenieniu nauczyciel udostępnia do wglądu, omawia błędy, a następnie przechowuje je do końca roku szkolnego i udostępnia w razie potrzeby rodzicom lub opiekunom prawnym ucznia.